

Acta Albaruthenica

Rada Naukowa

Nina Barszczewska (*Uniwersytet Warszawski*) – przewodnicząca
Hienadź Cychun (*Narodowa Akademia Nauk Białorusi*)
Siarhej Kavaliou (*Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*)
Bronisław Kodzis (*Uniwersytet Opolski*)
Gun-Britt Kohler (*Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Niemcy*)
Aliaksandr Krautsevich (*Związek Pisarzy Białoruskich, Białoruś*)
Dorota Michaluk (*Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu*)
Eugeniusz Mironowicz (*Uniwersytet w Białymstoku*)
Larysa Pisarek (*Uniwersytet Wrocławski*)
Pavel Sciacko (*Grodzieński Uniwersytet Państwowy im. J. Kupały, Białoruś*)
Ivan Shtejner (*Homelski Uniwersytet Państwowy im. F. Skaryny, Białoruś*)
Aliaksandr Smalianchuk (*Polska Akademia Nauk*)
Mikhail Tychyna (*Narodowa Akademia Nauk Białorusi*)
Ihar Zhuk (*Grodzieński Uniwersytet Państwowy im. J. Kupały, Białoruś*)

Adres redakcji

Katedra Białorutenistyki
Uniwersytetu Warszawskiego
ul. Szturmowa 4, 02-678 Warszawa
tel./fax (0 22) 55 34 244
<http://www.albaruthenica.uw.edu.pl>
e-mail: albaruthenica@uw.edu.pl

Katedra Białorutenistyki
Uniwersytetu Warszawskiego

***Acta
Albaruthenica***

Tom 13

Warszawa 2013

Redakcja naukowa tomu

Mikalaj Khaustovich
Mikołaj Timoszuk

Recenzenci

Lilia Citko (*Uniwersytet w Białymstoku*)
Hanna Dylągowa (*Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*)
Jerzy Gordziejew (*Uniwersytet Jagielloński*)
Jerzy Grzybowski (*Uniwersytet Warszawski*)
Oleg Łatyszonek (*Uniwersytet w Białymstoku*)
Mikalai Pryhodzich (*Białoruski Uniwersytet Państwowy*)
Michał Sajewicz (*Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*)
Ivan Saverchanka (*Narodowa Akademia Nauk Białorusi*)
Liudmila Sinkova (*Białoruski Uniwersytet Państwowy*)
Beata Siwek (*Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*)
Valentyna Sobol (*Uniwersytet Warszawski*)
Bazyli Tichoniuk (*Uniwersytet Zielonogórski*)
Halina Tvaranovich (*Uniwersytet w Białymstoku*)
Teresa Zaniewska (*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*)

Redakcja tematyczna

Katarzyna Bortnowska (*literatura*)
Mirosław Jankowiak (*język*)
Józef Ziemczonok (*kultura, historia*)

Redakcja językowa

Volha Tratsiak (*język białoruski*)
Katarzyna Drozd (*język polski*)
Mariusz Górnicz (*język angielski*)

Sekretarz redakcji

Radosław Kaleta

Projekt graficzny okładki

Krzysztof Kleszcz

Na okładce: Witebsk. Akwarela Napoleona Ordy, XIX w.

Skład i łamanie

Lilia Ziemczonok

© Copyright by Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego 2013

ISSN 1898-8091

Wersja pierwotna czasopisma: papierowa
Nakład 120 egz.

Druk i oprawa:

SOWA Sp. z o.o.
ul. Hrubieszowska 6a, 01-209 Warszawa

Spis treści

STUDIA i ARTYKUŁY

LITERATURA

- 15 **Аляксандр Баршчэўскі**, Эміграцыя беларусаў у Амерыку ў асвятленні „Нашай Нівы” (1907–1914)
- 41 **Мікола Хаўстовіч**, Шукаючы рукапісы Арцёма Вярыгі-Дарэўскага...
- 67 **Dorota Nicewicz**, Kreacja postaci w opowieści Janki Bryła *Niżnija Bajduny*
- 73 **Анна Станкевіч**, Спор о человеке в романе В. Короткевича *Христок приземлился в Гродно*
- 87 **Anna Ścibek**, Dychotomia „wschód-zachód” w tomie *Kochanek Jej Wysokości* Uładzimira Arłoua
- 95 **Софія Тычына**, Паэмы *Энеіда навыварат* і *Тарас на Парнасе* ў кантэксце мадэрнізацыі літаратурнай класікі

JĘZYK

- 113 **Таццяна Анікеенка, Алена Рудэнка**, Тыпалогія міжмоўнай аманіміі ў беларускай і іншых славянскіх мовах паводле паходжання
- 123 **Ніна Баршчэўская**, Этапы развіцця старабеларускай мовы ў кантакце з мовамі суседніх народаў
- 135 **Радаслаў Калета**, Пра беларуска-польскіх „фальшывых сяброў перакладчыка”
- 145 **Алена Лянкевіч**, Стаўленне да беларускай мовы ў інтэрнэт-камунікацыі (на матэрыяле дыскурсу-аналізу каментарыяў на інтэрнэт-форумах)
- 161 **Michał Sajewicz**, Nazwiska patronimiczne z formantem *-uk* notowane w Polsce wyłącznie w województwie podlaskim
- 187 **Наталля Слж**, Сферы выкарыстання старабеларускай мовы як паказчык яе стану развіцця ў XVI ст.
- 199 **Mikołaj Timoszuk**, O języku białoruskich przekładów *Ewangelii* w Ameryce Północnej
- 219 **Katarzyna Wojan**, Język białoruski w leksykografii polskiej. Bibliografia słowników (za lata 1807–2012)
- 235 **Ганна Зур**, Інтэр’ектыўныя выказванні беларускай мовы ў аспекце тэорыі поля

KULTURA. HISTORIA

- 251** **Teresa CHYLAK-SCHROEDER**, Konstanty Kalinowski – w dobie powstania styczniowego i dziś. Refleksje rocznicowe
- 275** **Jerzy GRZYBOWSKI**, Franciszek Kuszel – białoruski działacz wojskowy i polityczny. Stara biografia w świetle nowych faktów
- 293** **Аляксандр Горны**, Вобраз беларускага паланафільства на старонках беларускамоўнага друку міжваеннай Польшчы
- 305** **Мікалай ПІВАВАР**, Музеі Віцебска на мяжы стагоддзяў: праблемы і дасягненні
- 317** **Aliaksandr SMALIANCHUK**, Wieś poleska wobec pana (według relacji mieszkańców dawnych dobr skirmuntowskich na Pińszczyźnie)

DEBIUTY NAUKOWE

- 331** **Ірына АГЕЕВА**, Да пытання пра жанравую спецыфіку і паэтыку рамана Алеся Наварыча *Літоўскі воўк*
- 345** **Ірына ЧАСНОК**, Устаноўка на непрамое маўленне ў тэксце рамана Максіма Гарэцкага *Віленскія камунары*

VARIA**SYLWETKI**

- 355** 60-годдзе Івана Штэйнера
(**Анжэла МЕЛЬНІКАВА**)

RECENZJE

- 363** С.У. Шахоўская, *Беларуская анамастычная лексікаграфія: фарміраванне, сучасны стан, вектары развіцця*
(**Ніна БАРШЧЭЎСКАЯ**)
- 366** Dzmityr Kliabanau, *Krok po kroku poznajemy Białoruś. Język, kultura, krajoznawstwo = Крок да кроку знаёмімся з Беларуссю. Мова, культура, краязнаўства*
(**Radosław KALETA**)
- 369** Г.А. Гладкова, *Творчая спадчына Ігнація Быкоўскага ў кантэксце эпохі еўрапейскага Асветніцтва*
(**Мікола ХАЎСТОВІЧ**)
- 372** Лявон Юрэвіч, *Жанры*
(**Ганна КІСЛІЦЫНА**)
- 376** Фёдар Піскуноў, *Вялікі слоўнік беларускай мовы. Арфаграфія, акцэнтуацыя, парадыгматыка (каля 223 000 слоў)*
(**Мікалай ПРЫГОДЗІЧ**)

- 380** Michał Kondratiuk, *Urzędowe i gwarowe nazwy miejscowości Białostocczyzny*
(**Вольга Трацяк**)
- 383** А. Бахарэвіч, *Гамбурскі рахунак Бахарэвіча*
(**Малгажата Вайцяхоўская-Заёнец**)
- 389** В.У. Коваль, *Узаемасувязі беларускай і ўкраінскай дыяспар у міжваенны перыяд*
(**Юзаф Зямчонак**)

WSPOMNIENIA

- 395** Profesor Stanisław Szadyko (17.01.1941–21.02.2013)
(**Jadwiga GŁUSZKOWSKA-BAWICKA**)
- 397** Informacja o autorach

Contents

STUDIES AND ARTICLES

LITERATURE

- 15 **Aleksander BARSZCZEWSKI**, Belarusian emigration to America on the pages of „Nasha Niva” (1907–1914)
- 41 **Mikalaj KHAUSTOVICH**, In search of Artemiusz Weryha-Darewski’s manuscripts
- 67 **Dorota NICEWICZ**, Creation of the characters in Janka Bryl’s story *Niżnija Bajduny*
- 73 **Anna STANKEVIČA**, The dispute about man in V. Korotkevich’s novel *Christ has landed in Grodno*
- 87 **Anna ŚCIBEK**, „East/west” dichotomy in the volume *Kochanek Jej Wysokości (Her Majesty’s Lover)* by Uladzimir Arlou
- 95 **Sofiya TYCHYNA**, The poems *Aeneis vice versa* and *Taras on Parnassus* in the context of the modernization of a literary classic

LANGUAGE

- 113 **Tacciana ANIKEENKA, Alena RUDENKA**, An Origin-Based Typology of Interlingual Homonyms in Belarusian and Other Slavonic Languages
- 123 **Nina BARSZCZEWSKA**, Stages of development of Old Belarusian language in contact with languages of neighbouring nations
- 135 **Radosław KALETA**, False friends in Belarusian-Polish translation
- 145 **Alena LENKEVICH**, Attitudes toward the Belarusian language (based on discourse analysis of comments on Internet forums)
- 161 **Michał SAJEWICZ**, Patronymics with the suffix *-uk* recorded in Poland only in the Podlaskie administrative region
- 187 **Natallia SLIZH**, Spheres of usage of the Old Belarusian language as indices of the level of its development in the sixteenth century
- 199 **Mikołaj TIMOSZUK**, On the language of Belarusian translations of the *Gospels* in North America
- 219 **Katarzyna WOJAN**, Belarusian language in Polish lexicography. A bibliography of dictionaries (years 1807–2012)
- 235 **Hanna ZUR**, Interjectional utterances of the Belarusian language in the aspect of field theory

CULTURE. HISTORY

- 251 **Teresa CHYLAK-SCHROEDER**, Konstanty Kalinowski – at the times of the January Uprising and today
- 275 **Jerzy GRZYBOWSKI**, Franciszek Kuszel – the Belarusian military and political activist. An old biography in the light of new facts
- 293 **Aliaksandr HORNY**, The image of Belarusian polonophilia on the pages of the Belarusian printed media in Poland in the years 1918–1939
- 305 **Mikalai PIVAVAR**, Museums of Vitebsk at the turn of a century: problems and perspectives
- 317 **Aliaksandr SMALIANCHUK**, Polesye village and landowner (*pan*) (oral recollections of the inhabitants of former Skirmunt's manors in the Pinsk region)

ACADEMIC DEBUTS

- 331 **Iryna AHEYEVA**, Genre specifics and poetics of the novel *The Lithuanian wolf* by Navarych
- 345 **Iryna CHASNOK**, Narrative strategies in Maxim Goretzky's novel *Vilnius Communards*

VARIA**PEOPLE**

- 355 60th anniversary of Ivan Shtejner
(**Anzhela MELNIKAVA**)

REVIEWS

- 363 С.У. Шахоўская, *Беларуская анамастычная лексікаграфія: фарміраванне, сучасны стан, вектары развіцця*
(**Nina BARSZCZEWSKA**)
- 366 Dzmityry Kliabanau, *Krok po kroku poznajemy Białoruś. Język, kultura, krajoznawstwo = Крок да кроку знаёмімся з Беларуссю. Мова, культура, краязнаўства*
(**Radosław KALETA**)
- 369 Г.А. Гладкова, *Творчая спадчына Ігнація Быкоўскага ў кантэксце эпохі еўрапейскага Асветніцтва*
(**Mikalaj KHAUSTOVICH**)
- 372 Лявон Юрэвіч, *Жанры*
(**Hanna KISLITSYNA**)
- 376 Фёдар Піскуноў, *Вялікі слоўнік беларускай мовы. Арфаграфія, акцэнтuaцыя, парадыгматыка (каля 223 000 слоў)*
(**Mikalai PRYHODZICH**)

- 380** Michał Kondratiuk, *Urzędowe i gwarowe nazwy miejscowości Białostoczczyzny*
(**Volha TRATSIAK**)
- 383** А. Бахарэвіч, *Гамбурскі рахунак Бахарэвіча*
(**Małgorzata WOJCIECHOWSKA-ZAJĄC**)
- 389** В.У. Коваль, *Узаемасувязі беларускай і ўкраінскай дьяспар у міжваенны перыяд*
(**Józef ZIEMCZONOK**)

OBITUARY

- 395** Professor Stanisław Szadyko (17.01.1941–21.02.2013)
(**Jadwiga GŁUSZKOWSKA-BABICKA**)
- 397** About Authors

Dzmitry Kliabanau, *Krok po kroku poznajemy Białoruś. Język, kultura, krajoznawstwo = Крок да кроку знаёмімся з Беларуссю. Мова, культура, краязнаўства*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, 198 s.

Książkę tę napisał doktor Dzmitry Kliabanau, który jest filologiem i kulturoznawcą. Pracuje jako wykładowca w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, a wcześniej ukończył Białoruski Pedagogiczny Uniwersytet Państwowy im. Maksima Tanki w Mińsku. Do zainteresowań autora należą literatura oraz metodyka nauczania języków obcych. Książka *Krok po kroku poznajemy Białoruś* była recenzowana przez pracowników Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego prof. Ałę Kożynawą i doc. dr Alenę Kazancawą.

Omawiane wydanie zawiera teksty w języku białoruskim, które są umieszczane obok w polskich tłumaczeniach, jak podkreśla się we wstępie, są one

„maksymalnie zbliżone do tekstu w języku oryginału. Sprzyja to łatwiejszemu opanowaniu treści oraz lepszemu przyswojeniu różnic leksykalnych, składniowych oraz kompozycyjnych pomiędzy tekstami w języku białoruskim i polskim”.

Do każdego tekstu są podane pytania sprawdzające jego zrozumienie (jak napisano we wstępie: „pomagające osobie uczącej się lepiej orientować się i przyswajając zaproponowany materiał”), słowa kluczowe (jak odnotowano we wstępie: „umożliwiające odtwarzanie przeczytanych treści ze zwróceniem uwagi na najważniejsze fakty i informacje zawarte w tekście podstawowym”), a także krótki słowniczek białorusko-polski. Książka składa się z: *Wprowadzenia* (w którym m.in. zwięźle przedstawiono najważniejsze fakty z historii języka białoruskiego), krótkiego poradnika wymowy – *Jak czytać?*, a także siedmiu rozdziałów:

- I. ***Zapraszamy na Białoruś*** (10 podrozdziałów: *Republika Białoruś, Położenie geograficzne Białorusi, Klimat Białorusi, Przyroda Białorusi, Lasy Białorusi, Rezerваты przyrody na Białorusi, Rzeki Białorusi, Jeziora Białorusi, Jeziora brastawskie, Puszcza Białowieska*);
- II. ***Mińsk: puls życia stolicy*** (4 podrozdziały: *Mińsk – stolica Białorusi, Życie gospodarcze Mińska, Mińskie metro, Życie kulturalne Mińska*);
- III. ***Podróże po ziemi białoruskiej*** (9 podrozdziałów: *Homel, Mohylew, Witebsk, Grodno, Brześć, Zamek w Mirze, Pałac w Różanie, Pałac w Nieświeżu, Legendarne skarby Radziwiłłów*);
- IV. ***Wybitni krzewiciele oświaty i naukowcy ziemi białoruskiej*** (5 podrozdziałów: *Francysk Skaryna (Franciszek Skaryna), Leŭ Sapieha (Lew*

- Sapieha*), *Branisłaŭ Taraškevič* (Bronisław Taraszkiewicz), *Usievaład Ihnatoŭski*, *Radzim Harecki*);
- V. **Białoruscy mistrzowie pędzla** (5 podrozdziałów: *Ivan Chrucki*, *Vitold Białynicki-Birula*, *Jazep Drazdovič*, *Marc Chagall*, *Michaił Savicki*);
- VI. **Wybitni pisarze – lirnicy kraju ojczystego** (6 podrozdziałów: *Mikołaj Husoŭski* (Mikołaj Hussowski), *Janka Kupała*, *Jakub Kołas*, *Maksim Bahdanovič*, *Uładzimir Karatkievič*, *Vasil Bykaŭ* (Wasył Bykau);
- VII. **Sławne postacie białoruskiej kinematografii, teatru i muzyki** (11 podrozdziałów: *Viktar Turaŭ*, *Michaił Ptašuk*, *Fłaryjan Źdanovič*, *Stefanija Staniuta*, *Iryna Źdanovič*, *Zinaida Bravarskaja*, *Michaś Zabejda-Sumicki*, *Łarysa Aleksandroŭskaja*, *Josif Źynovič*, *Stary Olsa*, *Charoški*).

Każdy rozdział zakończony jest krótkim dodatkiem *Ciekawe fakty i informacje*. Książkę kończy słownik alfabetyczny białorusko-polski (s. 187–196), obejmujący wyrazy i zwroty frazeologiczne pochodzące ze wszystkich 50 białoruskojęzycznych tekstów (jest więc to zestawienie wszystkich mniejszych słowników występujących po każdej jednostce dydaktycznej). W sumie na książkę składa się 25 tematów krajoznawczo-kulturoznawczych i 25 tekstów biograficznych. To bardzo dużo, choć dopełnieniem wielkich postaci białoruskich byłiby sławni białoruscy sportowcy; szkoda, że zabrakło takiego rozdziału.

Wątpliwości może budzić brak ujednoczenia zapisu – w spisie treści i w nagłówkach tekstów nazwiska pisane są w transliteracji (np. *Źdanovič*), a we wstępie – już w transkrypcji (np. *Źdanowicz*). Odmiana nazwisk recenzentek (na tylnej okładce) przypomina raczej wzór białoruski niż polski („Z recenzji prof. dr hab. Ały Kożynavaj i dr Aleny Kazancavaj”). W języku polskim nazwiska żeńskie z przyrostkami *-owa* mają m.in. w dopełniaczu liczby pojedynczej końcówkę *-ej*, np.: *Mazurowa* – *Mazurowej*, *Zajdlowa* – *Zajdlowej*. Podobne kontrowersje budzi nieujednoczony zapis nazwiska pisarza Wasyla Bykaua – w książce występują formy *Bykaŭ* – *Bykawa*. W języku polskim nie występuje przejście *-au* w *-awa*, zatem możliwe są dwa sposoby zapisu: *Bykaw* – *Bykawa* albo *Bykau* – *Bykaua* (podobnie odmienia się nazwisko: *Turau*). Zapis nazwy państwa białoruskiego także jest inny niż w języku białoruskim: biał. *Рэспубліка Беларусь* ma w języku polskim odpowiednik: *Republika Białorusi*, co jest zgodne z wytycznymi Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Polski przy Głównym Geodecie Kraju¹, gdzie wyszczególniono krótką nazwę *Białoruś* i nazwę oficjalną *Republika Białorusi* (podobnie *Republika Południowej Afryki* a nie *Republika Południowa Afryka*). Na s. 13. podano liczebniki określające rok zgodnie z zasadami obowiązującymi do 31 sierpnia 2010 r. (w tym też roku ukazała się książka), ale szkoda, że nie zasygnalizowano zmian w pisowni, uchwalonych w 2008 r. i obowiązujących od 1 września 2010 r. (*Закон аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі*), np. *пяцьдзсят* – *пяцьдзясят*, *шэсцьдзсят* – *шэсцьдзясят* (też na s. 40.). Dzięki takiemu zabiegowi, ta część omawianego wydania byłaby dłużej aktualna.

¹ *Nazwy państw*, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa 2006, s. 14.

Recenzowana publikacja ma wiele zalet – prac tego typu powinno powstać więcej. Cenne są wkładki z kolorowymi fotografiami, dzięki którym czytelnik może się poczuć, jakby czytał przewodnik. Dobrym pomysłem było umieszczenie ciekawostek w działach zatytułowanych *Ciekawe fakty i informacje* – to pogłębia zainteresowanie Białorusią i motywuje do samoistnych poszukiwań. Niekwestionowanym walorem monografii jest to, że stanowi ona wydanie dwujęzyczne oraz propaguje wiedzę o Białorusi i właściwie w ten sposób pomaga w nauce języka białoruskiego. Jest to zatem nauka języka poprzez kulturę i zwyczaje Białorusi. W słowie wstępnym na s. 11. czytamy:

„Nauka języka obcego polega nie tylko na opanowaniu słownictwa czy zasad składni, lecz również na zapoznaniu się z historią i kulturą kraju, którego języka zamierzamy się nauczyć. W związku z tym niezwykle ważne jest zaproponowanie osobom studiującym także wiadomości związanych z geografią, historią i kulturą Białorusi oraz jej wybitnymi osobowościami. Sprzyja to zagłębieniu się w kulturę i język, kształtowaniu zasobów wiedzy o dziedzictwie kulturowym narodu białoruskiego oraz promocji Białorusi i jej bogatej kultury o korzeniach europejskich”.

Łączenie w sobie tych wielu składników jest niezwykle ciekawą pomocą w nauce języka. W opisywanej książce cel ten udało się osiągnąć z sukcesem. O ile literaturę białoruską studenci mają szansę poznać w największym stopniu, o tyle białoruskie malarstwo, kino, teatr i muzyka są mniej znane. Książka jest interesująca, zawiera wiele cennych informacji, udowadnia istnienie i bogactwo kultury białoruskiej, pomaga poznawać Białoruś i przełamywać stereotypy. Autorowi z pewnością należą się gratulacje i słowa uznania. Oby powstawało więcej takich książek!

Radosław Kaleta
Warszawa